

1999-től a statisztika kiterjed az *elektronikus forrásokra* is. Tekintélyes összeget költenek erre a területre (2000-ben 56 millió frankot). Így 2000-ben ezért az összegért hozzáférést nyertek 2700 adatbázishoz és 53 400 folyóirat cikkanyagához. Öt könyvtár több mint egymilliót, 17 több mint félmilliót költött ezekre a forrásokra. A kép azonban egye-

netlen, mert némely egyetemi könyvtár még nagyon visszafogottan kezeli ezt a szektort.

/GABEL, Gernot: Zur Bestandsentwicklung französischer Universitätsbibliotheken 1990–2000. = Bibliotheksdienst, 36. köt. 10. sz. 2002. p. 1205–1210./

(Papp István)

Könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumszolgáltatás egy nagyobb tudományos könyvtárban: útmutató az egyetemi, kutatóintézeti és nagyobb közkönyvtárak számára

A *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply* c. amerikai folyóirat 13. kötetének első és második összevont száma kézikönyvve lehet mindazoknak a könyvtárosoknak, akik most ismerkednek ezzel a szolgáltatással, ugyanakkor hasznos olvasmány a területen régebben dolgozóknak is. Egyfelől esettanulmányként szolgál, mivel leírja egy könyvtárközi kölcsönzési részleg felépítését, munkáját stb., másfelől általános tanácsokat ad egy korszerű részleg megszervezésére és működtetésére.

Az első fejezet megpróbálja meghatározni a könyvtárközi kölcsönzést, a múltba visszatekintve a 20. század forrásmegosztási törekvéseig. A tevékenység két világosan elhatárolható feladatból áll: a kérésből (rendelésből) és a szolgáltatásból (küldésből, a kérés teljesítéséből). Az Egyesült Államokban a könyvtárak általában mindkét feladatot ellátják.

A második fejezet a könyvtár felépítését tárgyalja, ezen belül a könyvtárközi kölcsönzési részleg helyét, küldetésnyilatkozatát, a részlegen belüli szervezet kialakítását. Külön-külön csoport végzi a könyvtár olvasói által kezdeményezett kérések továbbítását más könyvtárakba, és a könyvtárba érkező rendelések teljesítését.

A harmadik fejezet a rendelési munka szervezésével foglalkozik, végigvezet egy tipikus munkanap feladatain a reggeli postabontástól és az éjszakai feldolgozási eredmények ellenőrzésétől kezdve a beérkezett megrendelések postázásáig, illetve a megrendelők értesítéséig.

A negyedik fejezet áttekinti a beérkezett kérések teljesítésének folyamatát: a kérések érkeztetését, a raktári jelzetek kikeresését, a kért dokumentumok megtalálását és a kölcsönzési műveletet.

A következő fejezetek a fenti tevékenységet az olvasó szemszögéből világítják meg, különös hangsúlyt helyezve a szolgáltatással szembeni elvárásokra. Ezek közül a legfontosabbak: a színvonal, az átfutási idő, az árak, a kényelmes használat. A könyvtárnak ki kell dolgoznia kölcsönzési politikáját, és azt az olvasók számára ki kell függesztenie, illetve az interneten elérhetővé tennie. Gondoskodni kell arról, hogy a kérelmeket az olvasók egyszerűen tudják kitölteni akár nyomtatványon, akár elektronikus úton. Tájékoztatni kell arról, hogy a rendelésnek más útjai is lehetnek (pl. faxon vagy telefonon). Fel kell hívni az olvasók figyelmét a másolatszolgáltatás szerzői jogi vonzataira. Ki kell térni arra is, hogy lehetőség van a megrendelt dokumentumnak a szokásos átfutási időnél rövidebb határidejű bekérésére. Tisztázni kell, hogyan kapja kézhez az olvasó a megrendelt dokumentumot (érte jön, elküldik a címére stb.). Végül figyelmeztetni kell a megrendelőt a határidők betartására (az esetleges hosszabbítási lehetőségekre) és egyéb kötelezettségeire.

Külön fejezet foglalkozik a könyvtárközi kölcsönzési politika kidolgozásánál szem előtt tartandó szövetségi (nemzeti), az államban és az adott helyen érvényes szabályokkal. A könyvtárak általában vagy hálózatba/konzorciumba tömörülnek, vagy kétoldalú megállapodásokat kötnek. Nagy részük szolgáltató hálózatokhoz is csatlakozik, mint amilyen pl. az OCLC.

A szerzői jogi kérdéseket önálló fejezet foglalja össze. Ez a könyvtárak számára tisztázza a legfontosabb fogalmakat, a kiadókkal való kapcsolattartás módjait, a jogdíjat kezelő intézmény szerepét és igénybevételét. A könyvtárközi kölcsönzési részlegeknek tisztában kell lenniük az elektronikus forrásokból történő szolgáltatás feltételeivel, a vonatkozó licenszszerződésekkel.

A kilencedik és a tizedik fejezet a rendelési és a teljesítési eljárásokat és munkafolyamatokat részletezi. A kiadványt konkrét példákat tartalmazó mellékletek és bőséges irodalomjegyzék zárják.

Mint azt az előszóban írja, a szerző azt szeretné, ha „könyve” minden könyvtáros asztalán ott lenne, aki a könyvtárközi kölcsönzési folyamatban valamilyen módon részt vesz.

/HILYER, Lee Andrew: Interlibrary loan and document delivery in the larger academic library: A guide for university, research, and larger public libraries. = *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply*, 13. köt. 1–2 sz. 2002. 128 p./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Mi a fundamentális informatika?*

Az alábbiakban referált dolgozat szerzője, *Konstantin Konstantinovič Kolin*** először 1990 folyamán javasolta, hogy az informatikai kutatások terén szükség volna az ágazatközi szempont érvényesítésére. Erre részint az ad lehetőséget, hogy az információ alapvető törvényei közősek, illetve hogy az információ domináns szerepet játszik a természeti és társadalmi folyamatok összességében. Az sem kétséges, hogy a 21. században éppen a felettébb „sokarcú” információ hivatott az emberi civilizáció és kultúra jelenlegi válságának felszámolására, ami azzal a feltétellel következik be, hogy e „sokarcú” valami mibenlétét és mozgásformáit, „kihatásait” töviről hegyire megismerjük, és ezekkel az ismeretekkel élni is tudunk. Az informatikai kutatásokban az integráló szerepet a *fundamentális informatika* tölti (egyelőre: töltene) be.

A fundamentális informatika hat informatikai diszciplína összefogásában, „kölsönhatásra készítésében” illetékes. Nevezetesen:

1. *Elméleti* informatika, amely az informatika filozófiai alapjaival és az általános információelmélettel foglalkozik.
2. *Műszaki* informatika mint a művi természetben ható információs törvények és információs folyamatok sajátosságainak feltárója.
3. *Társadalmi* informatika – a társadalomban végbemenő információmozgásokat és formákat tanulmányozza.
4. *Biológiai* informatika – az élő természeti környezet informatikája.
5. Az *élettelen természet* informatikája az élettelen természet objektumait vizsgálja az információ szempontjából.
6. *Enionika*, melynek az a feladata, hogy az élő és az élettelen természet közötti „energoinformációs” folyamatok törvényszerűségeit derítse fel.

Az információs társadalomba történő átmenetre fel kell készíteni napjaink felnőttjeit, fiataljait és gyerekeit. Ez többféle előzetes kutatást és vizsgálatot igényel, mégpedig a fundamentális informatika integráló hatását is érvényesítve az erre vonatkozó következtetésekben. Az informatikát bennük mint az információval foglalkozó fundamentális természettudományt, és mint a természeti és társadalmi információs folyamatok realizálását elősegítő eszköz- és módszerbeli rendszert kell bemutatni. Korántsem csak az információs „analfabetizmust” kell felszámolni, hanem párhuzamosan az információs eszközök igénybevételével-kezelésével kapcsolatos jártasságok és szokások kialakítása mellett törekedni kell a társadalom információs kultúrájának, világnézetének és szemléletének kialakítására is. Ez megköveteli, hogy a képzésben megjelenjenek az információ filozófiai alapjai és társadalomszervezési lehetőségei.

Mindenesetre – tanúsítják az oktatásügyben megfigyelhető mozgások és készülődések – remény van arra, hogy az informatikai képzés-nevelés megfelelő helyet kap Oroszország valamennyi tanintézetében és továbbképző vállalkozásában.

/KOLIN, Konstantin Konstantinovič: Informacionaâ revolûciâ i fundamental'naâ informatika. = *Naučno-tehničeskaâ informaciâ*, 1 ser. 6. sz. 2001. p. 1–8./

(Futala Tibor)

* A referátum megtartotta az információtudomány orosz megnevezését, s ezért amikor benne *informatika* szerepel, *információtudományt* kell olvasnia a hazai olvasónak.

** A szerző a műszaki tudományok doktora, egyetemi tanár, az Oroszországi Természettudományi Akadémia rendes tagja, az Oroszországi Tudományos Akadémia Informatizálási Intézetének tudományos főmunkatársa.